

УДК 37.036 + 317.83

**ФОРМУВАННЯ КРЕАТИВНОЇ КУЛЬТУРИ
НА ОСНОВІ НАЦІОНАЛЬНОЇ СПАДЩИНИ
В МИСТЕЦЬКИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ**

Валентина Іванова

У статті досліджена проблема значення національної духовної спадщини в процесі виховання креативної культури. Усебічно розглядаються умови формування діяльної особистості, здатної реалізовувати власні творчі проекти на основі загальнолюдських і національних духовних цінностей.

Ключові слова: креативність, творча діяльність, національна культурна спадщина.

**ФОРМИРОВАНИЕ КРЕАТИВНОЙ КУЛЬТУРЫ
НА ОСНОВЕ НАЦИОНАЛЬНОГО НАСЛЕДИЯ
В ХУДОЖЕСТВЕННЫХ УЧЕБНЫХ ЗАВЕДЕНИЯХ**

Валентина Іванова

В статье изучена проблема значения национального духовного наследия в процессе воспитания креативной культуры. Всесторонне рассматриваются условия

формирования деятельной личности, способной реализовывать собственные творческие проекты на основе общечеловеческих и национальных духовных ценностей.

Ключевые слова: креативность, творческая деятельность, национальное духовное наследие.

FOSTERING A CREATIVE CULTURE THROUGH NATIONAL HERITAGE IN ART SCHOOLS

Valentina Ivanova

The problem of value of national spiritual heritage in the process of creative culture building is researched in the article. The conditions of formation of an active personality, who is able to implement his/her own creative projects on the basis of human and national cultural values are demonstrated.

Key words: creativity, creative activity, national spiritual heritage.

Вимоги до професійної підготовки істотно зросли у зв'язку з необхідністю формування фахівця, здатного на паритетних засадах реалізувати і громадські рішення, і свої особисті інтереси, особистості, яка постійно прагне до пізнання культурних надбань та самореалізації в сучасному світі. Це покладає на вищі освітні заклади відповідальність за організацію такого навчального процесу, що забезпечував би підготовку майбутніх фахівців, які є не просто носіями інформації з предмета, а професіоналами, з високим ступенем креативності, котрі несуть у сучасне суспільство енергію творення, творчості, удосконалення.

Креативність (creative) – у перекладі з англійської означає: творчий, творчі здібності, творча рушійна сила. Уперше термін «креативність» (від лат. creative – творчий, лат. creatio – створення) був уведений у термінологію у 60-х рр. ХХ ст. Дж. Гілфордом і означав здатність регенерувати нові ідеї, відхилятися від традиційних схем мислення, ефективно вирішувати інтелектуальні (навчальні) завдання.

Особливе місце в професійній підготовці майбутнього фахівця культури і мистецтва у вузі посідає

творча діяльність, про що йдеться в Державному освітньому стандарті вищої професійної освіти. Основою творчої діяльності є вивчення і збереження національної культурної спадщини.

Г. М. Падалка стверджує: «Національна культура – основне джерело становлення митця... З історії розвитку мистецтва відомо, що, яких би художніх методів та стильових напрямків не дотримувався митець, сила його таланту, глибина художнього пізнання світу прямо і безпосередньо залежить від національного коріння художнього дару і творчих здібностей» [6, с. 61].

Народна культурна спадщина протягом століть є скарбницею національних традицій, основним компонентом національної своєрідності художньої культури, що стала основою для розвитку багатьох жанрів професійного мистецтва. Вона відкриває можливості збагачення сучасного мистецтва неповторними особливостями національного світогляду, оновлення його змісту на основі «вивчення лінгвістичних особливостей фольклору, культури, побуту – усього того, що, вливаючись струмочками, робить річку Мистецтва «іовноводною» [2, с. 64].

Отже, народна творчість є

цілісною художньою системою, нерозривно пов'язаною з національною культурою, місцевими традиціями, що безпосередньо віддзеркалюють світогляд народу. Це сприяє розвитку, у першу чергу, національної самосвідомості особистості, заснованої на відчутті духовного зв'язку з народом.

Аналіз сутності та компонентного складу професійної підготовки, представлений у роботах В. Г. Кременя, С. С. Вітвицької, Н. Є. Мойсеюк, В. Л. Ортинського, Д. С. Чернілевського та ін., дозволив установити, що для успішного здійснення професійної діяльності необхідні високий рівень здібностей, ґрунтовні знання, професійні вміння, навички і значний досвід, а також особистісна спрямованість фахівця, що відображає мотивацію та переконання людини.

Основним пріоритетом професійної підготовки є цілеспрямоване, систематичне й результативне сприяння в становленні креативної особистості студента з метою її максимального розвитку і підготовки до виконання основних соціальних функцій. Необхідно, щоб студент був здатний адекватно оцінювати свої реальні та потенційні можливості, готовий до професійного самовизначення, самоствердження та самореалізації, прагнув конструктивно використовувати свої знання та вміння, робити ціннісний вибір. Науковцями встановлена залежність між креативністю і такими рисами особистості, як: схильність до самоактуалізації, швидкість мовлення, імпульсивність, незалежність суджень, оригінальність, широта інтересів тощо (А. Маслоу, К. Роджерс).

Навчальні плани й робочі програми для студентів напрямів «Мистецтво» і «Культура» насичені навчальними дисциплінами, що залучають студентів до вивчення національних основ українського

мистецтва, спонукають до творчого опрацювання зібраних фольклорних матеріалів. Можна стверджувати, що творче зростання студента-музиканта в Миколаївській філії КНУКіМ відбувається на основі творів національної культурної спадщини, що складають переважну більшість навчальному і концертному репертуарі. Опрацьовуючи зібрані фольклорні пісні, зразки інструментальної музики, здійснюючи адаптацію старовинних творів до сучасного стилю виконання, студенти виявляють свіжість сприйняття, неординарний погляд, отже, формують власну креативну культуру.

На теоретичних курсах глибоко вивчається доробок видатних діячів культури і мистецтва. У студентів формується усвідомлення, що креативні ідеї збереження і розвитку народних традицій простежуються у творчості дослідників музичної спадщини українського народу К. Стеценка і М. Леонтовича, діячів образотворчого мистецтва І. Марчука і А. Антонюка та багатьох інших.

Велике значення має практика студентів у будинках культури та клубах, професійних і самодіяльних мистецьких колективах, де вони залучаються до процесу розробки художніх номерів, формування репертуару, концертної діяльності. Цей творчий процес є надзвичайно плідним для розвитку креативної культури студента.

Студенти за напрямом «Образотворче мистецтво» під час практики відвідують виставки живопису, скульптури, декоративно-ужиткового мистецтва, вивчають особливості художнього світогляду митців, ознайомлюються з розмаїттям стилів, жанрів і технологій.

Кінцевими цілями такої практики є:

- розширення естетичного, культурного й професійного кругозору;

- удосконалення творчого мислення учня;
- набуття студентами вміння вести самостійний пошук засобів виразності у творчій роботі;
- закріплення і поглиблення теоретичних знань та практичних навичок, набутих студентами в ході попереднього навчання;
- дотримання безперервності та послідовності в процесі навчання.

Тобто в професійній підготовці майбутнього фахівця стоїть завдання – забезпечити перехід від школи «засвоєння знань» до школи життя, школи думки, школи активної дії, викликаній формувати особистість, усебічно підготовленої до того, щоб безпосередньо й у повному обсязі включитися в продуктивну працю та соціальні відносини. Уже в період навчання у вузі студента необхідно поставити в активну позицію суб'єкта діяльності, за якої він зміг би проявити самостійність, ініціативність і творчість, а його навчальну діяльність організувати таким чином, щоб вона була засобом його професійного становлення та креативного зростання.

Проектування професійної підготовки студентів до роботи в сучасних умовах спирається на теоретичні положення, викладені в роботах А. М. Алексюк, І. А. Зязюна, Г. М. Падалки, О. М. Пехоти, С. О. Сисоевої та ін.

У ХХ – на початку ХХІ ст. педагоги-новатори, як носії креативних ідей, активно розробляють авторські технології навчання і виховання, упроваджують зарубіжний досвід педагогічної творчості (Ш. Амонашвілі (гуманна педагогіка), І. Волков (уроки творчості), І. Іванов (педагогіка співробітництва), Є. Льїн (уроки відкритої етики), С. Лисенкова

(виховання успіхом), В. Шаталов (пізнати істину в радості)). Ці приклади свідчать, що педагогічна думка, відповідаючи на виклики часу, перебуває в постійному пошуку вдосконалення креативних форм і методів освіти.

Актуальними є процеси вдосконалення і модернізації системи професійної підготовки фахівців художньо-педагогічного профілю. Для розробки й реалізації базових засад професійної підготовки студентів, на наш погляд, необхідна орієнтація на принцип особистісно орієнтованої освіти, епіцентром якої є студент як суб'єкт загальнолюдської та національної культури, історії, власного життя і розвитку.

Цей принцип у нашому дослідженні базується на таких елементах навчального процесу у вузі, як:

- входження особистості в національну культуру та культурна ідентифікація;
- соціалізація й адаптація студента в сучасному соціумі;
- художньо-естетичний розвиток студентів;
- формування креативної спрямованості особистості студентів.

Для того, щоб відповідати сучасній дійсності, майбутній фахівець у галузі мистецької освіти повинен не просто адаптуватися до нових ситуацій, а й бути здатним змінити їх, при цьому сам змінюючись і розвиваючись. Метою навчально-творчих занять є закріплення і розширення отриманих студентами знань і навичок, формування вмінь їх творчого застосування в мистецькій діяльності.

Професійна підготовка, на наш погляд, повинна включати в себе такі важливі компоненти, що сприяють формуванню креативної культури студентів:

- визначення конкретного змісту художньо-творчої діяльності

для кожного студента та узгодження його з викладачем. У цьому виявляється принцип індивідуального навчання на засадах формування креативності:

- збір, аналіз і опрацювання зразків народної творчості;
- проведення, за необхідності, консультацій із фахівцями, які працюють у галузі мистецької освіти, мистецтвознавства, економіки, сфері культурологічних досліджень;
- прогнозування результату творчої роботи та її ролі й значення в культурному просторі;
- координування діяльності студентів із викладачем, необхідна його корекція;
- уточнення напрямів роботи, термінів завершення, окремих етапів творчої діяльності студента;
- проведення захисту або презентації наочного, художнього, теоретичного і практичного матеріалів;
- оцінка підсумків творчої діяльності кожного студента, аналіз творчого продукту з естетичної та технологічної точки зору.

Важливо, що при формуванні креативної культури особистості в студентів розвивається фантазія, уява, формуються творча активність і самостійність, прагнення застосувати знання та навички в процесі творчої діяльності, прагнення самовдосконалюватися, тому що кожна робота дає нові можливості для розвитку, студенти прагнуть до нового й нестандартного вирішення проблеми.

Відомо, що важливість пізнання народних традицій для сучасного студента знаходиться в ціннісному ядрі національної культури, що прищеплює

повагу до людей, вдячність предкам, викликає прагнення бути схожим на них, зберігати гідність і примножувати славу своєї батьківщини. У цьому закладено колосальний виховний потенціал традицій народної художньої творчості, відмова від якого руйнує і культуру, і суспільство, і особистість.

Таким чином, розвиток самопізнання, саморозвиток є найважливішим засобом формування культури студента, у тому числі й креативний.

Креативна культура студентів реалізується залежно від складності творчих завдань, що відповідають сутності традиційного мистецтва. Це збереження традицій народної творчості та внесення новизни в їх інтерпретацію, відображення свого оригінального, неповторного світобачення, утіленого в сучасному трактуванні художнього образу.

Як приклад, наведемо тематику студентських робіт, представлених на студентській науково-практичній конференції: «Тенденції розвитку дизайну в місті Миколаєві», «Колір і ландшафт у дизайні екстер'єру» (Петрова Г.), «Застосування дизайнерських принципів у садово-парковій культурі міста Миколаєва» (Ручкіна М.), «Художній метал в оформленні середовища міста Миколаєва» (Сидоркіна Л.), «Костюм і дизайн середовища. Відповідність стилю одягу та середовища в місті Миколаєві» (Суворова Т.) тощо. Наведені приклади свідчать, що студенти націлені на створення таких креативних розробок, що наближені до практичної реалізації.

Креативна культура виявляється і в здатності проявити свою готовність до індивідуальної та колективної творчості, уміння органічно залучитися до роботи над колективними проектами. На наш погляд, студентам необхідно самостійно використати в практичній діяльності комплекс теоретичних знань

і практичних умінь, отриманих у процесі оволодіння навчальним матеріалом усіх вивчених дисциплін, що надасть можливість застосовувати в професійній діяльності резервні креативні інтенції особистості.

Особливо важливо для формування креативної культури самостійні творчі прояви, що відповідають сучасним соціально-економічним та естетичним вимогам. Тому бачення сучасних тенденцій у поєднанні з народними традиціями є запорукою формування креативної спрямованості особистості.

Це зумовлює пошук новацій щодо форми, змісту і методів освіти, дозволяє більш диференційовано будувати освітню стратегію формування та навчання конкретної особистості.

Для визначення результатів виховання креативної культури особистості створені методики з діагностики креативності. Найбільш поширеними є тести Г. Айзенка, Д. Гілфорда, Я. О. Пономарьова, Е. Торенса, що розрізняють поняття інтелекту та креативності й розглядають креативність як одну з форм мислення [8, с.129]. У практичній педагогічній діяльності потрібно постійно відстежувати рівень реалізації творчої активності (індивідуальної та колективної), розвиток психологічних якостей, що є характерними для творчої діяльності, відшукувати творчі резерви

формування креативної культури студента.

Висновки:

- народній мистецькій спадщині належить провідна роль у процесі розвитку креативної культури студента, його естетичного та морального виховання, формування вірних морально-етичних орієнтирів, закладених у народній творчості як найбільш ємній і образній формі вираження національного характеру кожного народу;
- у сучасних умовах цільова установка професійного становлення фахівця вимагає переміщення акценту з підготовки педантичного виконавця на виховання діяльної особистості, здатної реалізовувати власні креативні творчі проекти на основі загальнолюдських і національних цінностей;
- ефективність професійної підготовки майбутнього фахівця повною мірою залежить від розвитку в студентів здібностей творчо перетворювати навколишню дійсність, самостійності у вирішенні практичних завдань, готовності до самовдосконалення та самоосвіти, тобто до самореалізації.

Література

1. Вітвицька С. С. Основи педагогіки вищої школи: підручник [за модульно-рейтинговою системою навчання для студ. магістр]. / С. С. Вітвицька. – К.: Центр навчальної літератури, 2006. – 401с.

2. Ветрова И. Б. Неформальная композиция: от образа к творчеству: учеб. пособие / И. Б. Ветрова. – М.: Ижица, 2004.

3. Кремень В. Г. Входження людини у світ науки і культури в умовах глобалізації / В. Г. Кремень; редкол.: І. А. Зязюн та ін. // Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання у підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми // Зб. наук. пр. – Вип. 29. – Київ – Вінниця: Планер, 2012. – С. 7–12.

4. Кремень В. Г. Освіта і наука в Україні – інноваційні аспекти. Стратегія. Реалізація. Результати / В. Г. Кремень. – К.: Грамота, 2005. – 448 с.

ПЕДАГОГІКА І ПСИХОЛОГІЯ

5. Маслоу А. Мотивация психологии / А. Маслоу. – Ижевск: Удм. унт.-та, 1996. – 250 с.
6. Падалка Г. М. Педагогіка мистецтв (Теорія і методика викладання мистецьких дисциплін) / Г. М. Падалка. – К.: Освіта України, 2008. – 274 с.
7. Сисоєва С. О. Освіта і особистість в умовах постіндустріального світу: [моногр.] / С. О. Сисоєва. – Хмельницький: ХГПА, 2008. – 324 с.
8. Сисоєва С. О. Основи педагогічної творчості: підручник / С. О. Сисоєва. – К.: Міленіум, 2006. – 346 с.
9. Чернилевский Д. В. Дидактические технологии в высшей школе / Д. В. Чернилевский. – М.: Учебная література, 2002. – 437 с.
10. Чернілевський В. Д. Педагогіка вищої школи: підручник / В. Д. Чернілевський. – Вінниця, 2008. – 478 с.